

Rudolf Steiner

O éterném těle člověka a elementárním světě

K uznání [existence] nadsmyslového duchovního světa a k jeho poznání člověk dospěje překonáním jistých překážek, které se v duši zprvu staví proti tomuto uznání. Obtíž v tomto ohledu spočívá v tom, že tyto překážky sice v duševním prožívání působí, avšak v běžném životě samy o sobě nevstupují do vědomí. V duši člověka je totiž živě přítomno mnohé, o čem tato duše sama zprvu nic neví a o čem teprve musí pozvolna získat povědomí, tak jako o bytostech a dějích vnějšího světa.

Duchovní svět je pro duši, která ho dosud nepoznala, něčím zcela cizím, něčím, co ve svých vlastnostech nemá nic z toho, co může duše na základě svých prožitků poznat ve smyslovém světě. Tak by se mohlo stát, že by byla duše postavena před tento duchovní svět a naprosto nic v něm neviděla. Duše by se mohla cítit, jako by pohlížela do nekonečné, prázdné a pusté propasti. - Takový pocit ve zprvu nevědomých duševních hlubinách skutečně existuje. Duše má pocit, který je blízký bázni, strachu; žije v něm, aniž o tom ví. Pro život duše však není určující jen to, o čem ví, nýbrž i to, co v ní, bez jejího vědomí, skutečně je. - Když pak duše z oblasti svého myšlení hledá „důvody k popření“, „důkazy“ proti duchovnímu světu, neděje se tak proto, že by k tomu nutily tyto „důvody“ samy svou vlastní vahou, nýbrž proto, že duše hledá cosi jako utišující prostředek proti popsanému pocitu. Člověk se popíračem duchovního světa nebo možnosti jeho poznání nestává proto, že může „dokázat“ jeho „neexistenci“, nýbrž proto, že chce duši naplnit myšlenkami, které zastírají „bázeň před duchovním světem“. Osvobození od této touhy po materialistickém utišujícím prostředku proti „bázni před duchovním světem“ může nastat teprve tehdy, prohlédne-li člověk celou zde popsanou skutečnost duševního života. „Materialismus jako projev duševní bázně“ je důležitou kapitolou vědy o duši.

Pochopitelnou se tato „bázeň před duchem“ stane tehdy, pracuje-li se člověk k uznání pravdy o tom, že děje a bytosti smyslového světa jsou vnějším výrazem nadsmyslových, duchovních dějů a bytostí. Toto pochopení se dostaví už tehdy, jestliže člověk pozná, že tělo, které je na člověku smyslově vnímatelné a jímž se jako jediným zabývá vnější věda, je výrazem jemného, nadsmyslového (éterného) těla, v němž je smyslové (neboli fyzické) tělo obsaženo jako hustější jádro v oblaku. - Toto éterné tělo je druhým článkem lidské bytosti. V něm spočívá základ života fyzického těla. S ohledem na éterné tělo ovšem člověk není od vnějšího světa oddělen stejnou měrou, jakou je ve svém fyzickém těle oddělen od vnějšího fyzického světa. Jestliže se s ohledem na éterné tělo mluví o vnějším světě, není tím míněn vnější fyzický svět, který vnímáme smysly, nýbrž okolní duchovní svět, který je vůči fyzickému světu stejně nadsmyslový jako éterné tělo člověka vůči jeho fyzickému tělu. Jako éterná bytost se člověk nachází v éterném (elementárním) světě.

Jestliže si člověk ovšem uvědomí to, co sice neustále prožívá, o čem však v obvyklém prožívání nic neví, totiž že se jako éterná bytost nachází v elementárním světě - jestliže si tuto skutečnost uvědomí, pak je toto vědomí úplně jiné než vědomí obvyklého prožívání. Nadsmyslovému poznání vyvstane vědomí, které pak ví o tom, co tu v životě stále je, co se však před obvyklým vědomím skrývá.

V obvyklém vědomí člověk sám sobě říká „já“, čímž poukazuje na bytost projevující se v jeho fyzickém těle. Ve smyslovém světě se jeho zdravý duševní život zakládá na tom, že se takto poznává jako bytost oddělená od ostatního světa. Tento zdravý duševní život by byl porušen, kdyby člověk některé z dějů nebo bytostí vnějšího světa označil za náležející k jeho „já“. - Pokud se člověk prožívá jako éterná bytost v elementárním světě, je tomu jinak. Tehdy vlastní bytost (já) splývá s jistými ději a bytostmi v okolí. Éterná lidská bytost musí nalézat sebe sama i v tom, co není jejím nitrem na ten způsob, jak je zvyklá nahlížet na „nitro“ ve smyslovém světě. V elementárním světě existují síly, děje a bytosti, o kterých - přestože jsou v jistém ohledu „vnějším světem“ - lze mluvit tak, jako by patřily k vlastnímu „já“. Jako éterná bytost je člověk vetkán do elementární bytostnosti světa. Ve fyzicko-smyslovém světě má člověk své myšlenky; má je takovým způsobem, že je může považovat za náležející k existenci svého „já“. Do „nitra“ éterné bytosti člověka působí - stejně intimně jako myšlenky ve smyslovém světě - síly, děje atd., které se nechovají jako myšlenky, nýbrž jsou jako bytosti žijící s duší a v duši. Nadsmyslové poznání proto vyžaduje větší vnitřní sílu, než je síla, kterou má duše, aby se jako svébytná dokázala prosadit vůči svým myšlenkám. A příprava

na pravé duchovní nazírání spočívá z podstatné části také v tom, že duše natolik vnitřně zesílí, aby se dokázala pociťovat jako vlastní bytost nejen tehdy, jsou-li v ní myšlenky, ale i tehdy, jestliže síly a bytosti elementárního světa vystupují v oblasti jejího vědomí jako součást její vlastní bytosti.

Síla, jejímž prostřednictvím se duše osvědčuje jako bytost elementárního světa, je přítomná [i] v běžném životě člověka. Duše o této síle zprvu nic neví, **avšak má ji**. Aby o tom, že ji má, mohla také **vědět**, k tomu se musí nejprve vyzbrojit. Musí si k tomu osvojit onu vnitřní duševní sílu, kterou člověk získává, připravuje-li se na duchovní nazírání. Dokud se člověk není schopen odhodlat k tomu, aby si tuto vnitřní duševní sílu osvojil, má pochopitelnou bázeň před uznáním svého duchovního okolí a nevědomky se uchyluje k iluzi o tom, že duchovní svět neexistuje nebo není poznatelný. Tato iluze mu pomáhá překonat instinktivní bázeň před srůstem či splynutím jeho vlastní bytosti (Já) s bytostným vnějším duchovním světem.

Kdo prohlédne popsanou skutečnost, dospěje k uznání éterné bytosti člověka „za“ člověkem smyslově-fyzickým a nadmyslového éterného (elementárního) světa za světem fyzicky vnímatelným.

V elementárním světě nalézá jasnozřivé vědomí něco bytostného, jež je do jisté míry svébytné, tak jako fyzické vědomí nalézá ve smyslovém světě myšlenky, které jsou nesvébytné a nebytostné. - Vžívání se do tohoto elementárního světa vede k tomu, že člověk vidí ony částečně svébytné bytosti ve větší souvislosti. Jako kdyby nejprve pozoroval články fyzického lidského těla a pak poznal, že existují jako části celku tohoto těla, tak se pro nadmyslové vědomí jednotlivé bytosti elementárního světa spojují jako životní články jednoho velkého duchovního těla, které pak v dalším průběhu nadmyslového prožívání poznává jako elementární (nadmyslové) životní tělo Země. Sama éterná bytost člověka se pociťuje jako článek tohoto životního těla Země.

Toto postupování v duchovním nazírání je vžíváním se do podstaty elementárního světa. Tento svět ožívují bytosti nejrůznějšího druhu. Pokud bychom chtěli vyjádřit činnost těchto bytostných sil, můžeme to udělat jen tak, že jejich rozmanitou osobitost vykreslíme v obrazech. Jsou mezi nimi bytosti, které se nám ukáží jako příbuzné se vším, co tíhne k trvalosti, pevnosti, tíži. Můžeme je označit za zemní duše. (A kdo se nepovažuje za nadmíru chytrého .1 nebojí se obrazu - který má na skutečnost jen poukazovat, nikoli jí samou být - ten může mluvit o „gnómech“.) A najdeme bytosti, které vzhledem k jejich povaze můžeme označit za duše vzdušné, vodní a ohnivé.

Potom se ale ukazují i jiné bytosti. Ty sice vystupují tak, že se jeví jako elementární (éterné) bytosti, nicméně je na nich patrné, že v jejich éterné podstatě spočívá něco, co je vyššího druhu než bytostnost elementárního světa. Člověk zvolna chápe, že pravou existenci těchto bytostí může se stupněm nadmyslového poznání, který dostačuje jen pro elementární svět, poznat zrovna tak málo, jako nemůže poznat pravou povahu člověka pouhým fyzickým vědomím.

Výše uvedené bytosti, které lze obrazně nazvat zemními, vodními, vzdušnými a ohnivými dušemi, jsou svou činností v jistém ohledu začleněny do elementárního životního těla Země. Mají v tomto těle své úkoly. Zmíněné bytosti vyššího druhu vykonávají činnost, která oblast Země přesahuje. Jestliže je člověk v nadmyslovém prožívání dále poznává, je svým vědomím sám veden nad rámec Země. Vidí*, jak se tato zemská oblast vytvořila z jiné oblasti a jak v sobě rozvíjí duchovní zárodky k tomu, aby z ní v budoucnu mohla vzniknout další oblast, jakási „nová Země“. V mé **Tajné vědě** je řečeno, proč lze to, z čeho se vytvořila Země, označit za starou „měsíční planetu“, a proč lze svět, k němuž bude Země v budoucnosti spět, označit za „Jupiter“. Podstatné je, abychom ve „starém Měsíci“ spatřovali dávno minulý svět, z něhož se přeměnou vytvořil pozemský svět, a abychom „Jupiterem“ v duchovním smyslu rozuměli budoucí svět, k němuž pozemský svět spěje.

